

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΔΕΚΑΤΟ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις ..., με την ακόλουθη σύνθεση: Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Αργυρώ Μαυρομάτη και Νικόλαος Βόγκας, Σύμβουλοι, Ευθύμιος Καρβέλης και Σωτήριος Μπακέας, Πάρεδροι με συμβουλευτική γνώμη.

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Ευαγγελία Σεραφή, που αναπληρώνει νόμιμα τον κωλυόμενο Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας.

Γραμματέας: Μαρία Φορτσερά, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να δικάσει την από 21.8.2018 (ΑΒΔ .../22.8.2018) έφεση του νπδδ με την επωνυμία «Περιφέρεια ...», που εδρεύει στη ... (οδός), το οποίο παραστάθηκε με δήλωση του άρθρου 231 παρ. 1 του ν. 4700/2020 (Α' 127) της πληρεξούσιας δικηγόρου του Παρασκευής Ρέτζιου (ΑΜ/ΔΣ Έδεσσας ...).

Κατά α) του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, β) του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, οι οποίοι παραστάθηκαν δια της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Αντωνίας - Ευανθίας Βασιλοπούλου.

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση α) της .../18.6.2018 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης με ανάκτηση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και β) της .../17.5.2018 απόφασης εξέτασης αντιρρήσεων του Γενικού Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων του ίδιου Υπουργείου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε:

Τη δικαστική πληρεξούσια του Ελληνικού Δημοσίου, η οποία ζήτησε την απόρριψη της έφεσης, καθώς και προθεσμία για να καταθέσει υπόμνημα, η οποία της δόθηκε μέχρι την Τρίτη 15.10.2024.

Την Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία πρότεινε την απόρριψη της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, σε αίθουσα αυτού, με τη συμμετοχή των ανωτέρω μελών του.

Άκουσε την εισήγηση του Παρέδρου Σωτήριου Μπακέα.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε σύμφωνα με τον νόμο και

Αποφάσισε τα εξής:

1. Με την κρινόμενη έφεση, για την οποία δεν απαιτείται η καταβολή παραβόλου (βλ. άρθρο 308 παρ. 3 του ν. 4700/2020), ζητείται παραδεκτώς η ακύρωση της .../18.6.2018 απόφασης του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος της εκκαλούσας δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση συνολικού ποσού 51.872,52 ευρώ, πλέον τόκων 76,54 ευρώ, ως αχρεωστητως καταβληθέντος. Το εν λόγω ποσό προέρχεται από τη χρηματοδότηση του έργου «Δημιουργία σύγχρονου τοπικού κέντρου τουριστικής πληροφόρησης», που έχει ενταχθεί στο Μέτρο 413, Δράση L313-1 του Άξονα 4 «Προσέγγιση LEADER» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 - 2013 και συγχρηματοδοτείται από πόρους του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και από εθνικούς πόρους. Αντιθέτως, με την κρινόμενη έφεση ζητείται απαραδέκτως η ακύρωση της .../17.5.2018 απόφασης εξέτασης αντιρρήσεων του Γενικού Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, η οποία αποτελεί προπαρασκευαστική πράξη της προσβαλλόμενης απόφασης και στερείται εκτελεστότητας. Περαιτέρω, η έφεση αυτή στρέφεται απαραδέκτως κατά του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, διότι, σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 1 του ν. 4700/2020, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ. 1 του δ/τος της 26.6/10.7.1944 «Περί κώδικος των νόμων περί δικών του

Δημοσίου» (Α' 139), στην παρούσα δίκη νομιμοποιείται παθητικώς μόνο ο Υπουργός Οικονομικών (ήδη Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών), ως εκπρόσωπος του Ελληνικού Δημοσίου (βλ. ΕλΣυν Έβδομο Τμ. 358/2022, 356/2022). Συνεπώς, ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων απαραδέκτως παραστάθηκε στο ακροατήριο κατά τη συζήτηση της υπόθεσης και πρέπει να αποβληθεί από τη δίκη. Κατά τα λοιπά, η κρινόμενη έφεση, όπως αυτή αντικρούεται με το από 8.10.2024 υπόμνημα του Ελληνικού Δημοσίου, έχει ασκηθεί παραδεκτώς και πρέπει να εξεταστεί ως προς τη βασιμότητα των λόγων της.

2. Με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου της 20ης Σεπτεμβρίου 2005, «για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)» (ΕΕ 2005, L 277) – ο οποίος είναι εφαρμοστέος στις πράξεις που υλοποιούνται, όπως στην προκείμενη υπόθεση, σύμφωνα με τα προγράμματα που εγκρίθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή δυνάμει του εν λόγω Κανονισμού πριν από την 1.1.2014 (άρθρο 88 εδ. β' του Κανονισμού ΕΕ 1305/2013, βλ. ΔΕΕ απόφαση της 8.5.2019, Järvelaev, C-580/17, σκ. 37 - 38, 42) – θεσπίστηκαν οι γενικοί κανόνες που διέπουν την κοινοτική στήριξη για την αγροτική ανάπτυξη, η οποία χρηματοδοτείται από το ΕΓΤΑΑ, και καθορίστηκαν οι στόχοι, το στρατηγικό πλαίσιο και τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 (άρθρο 1). Η στήριξη αυτή υλοποιείται μέσω εθνικών προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης, που περιλαμβάνουν μέτρα ανά ομάδες, σύμφωνα με τους άξονες που καθορίζονται στον τίτλο IV του Κανονισμού, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ο Άξονας 4 «Προσέγγιση Leader» (άρθρα 15 και 61 - 64). Το άρθρο 72 του Κανονισμού, με τίτλο «Διάρκεια των σχετικών με επενδύσεις πράξεων», ορίζει ότι: «1. Με την επιφύλαξη των κανόνων που αφορούν την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελευθερία εγκατάστασης κατά την έννοια των άρθρων 43 και 49 της συνθήκης, το κράτος μέλος εξασφαλίζει ότι μια πράξη που αφορά επένδυση διατηρεί το δικαίωμά της στη συνεισφορά του ΕΓΤΑΑ, εάν η εν λόγω πράξη, επί διάστημα πέντε ετών από την απόφαση χρηματοδότησης της διαχειριστικής αρχής, δεν υποστεί σημαντική τροποποίηση η οποία: α) επηρεάζει τη φύση της ή τους όρους υλοποίησής της ή

παρέχει αδικαιολόγητο πλεονέκτημα σε μια επιχείρηση ή δημόσιο οργανισμό· β) ... 2. Τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά ανακτώνται σύμφωνα με το άρθρο 33 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1290/2005.».

3. Περαιτέρω, ο Κανονισμός (ΕΚ) 1974/2006 της Επιτροπής της 15ης Δεκεμβρίου 2006, «για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)» (ΕΕ 2006, L 368) – ο οποίος είναι εφαρμοστέος ως προς το ζήτημα της ανωτέρας βίας σε πράξεις που υλοποιούνται, όπως στην προκείμενη υπόθεση, σύμφωνα με τα προγράμματα που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή δυνάμει του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 πριν από την 1.1.2014 (άρθρο 19 του Κανονισμού ΕΕ 807/2014, βλ. ΔΕΕ απόφαση της 18.1.2024, ASKOS PROPERTIES, C-656/22, σκ. 38 – 40, 43) – ορίζει στο άρθρο 47 ότι: «1. Τα κράτη μέλη δύνανται να κάνουν δεκτές τις ακόλουθες ιδίως περιπτώσεις ανωτέρας βίας ή εξαιρετικές περιπτώσεις, και παραιτούνται συνεπακολούθως από την απαίτηση επιστροφής, εν όλω ή εν μέρει, της ενίσχυσης που έλαβε ο δικαιούχος: α) ... 2. Οι περιπτώσεις ανωτέρας βίας ή οι εξαιρετικές περιπτώσεις κοινοποιούνται εγγράφως στην αρμόδια αρχή από τον δικαιούχο ή από τον έλκοντα εξ αυτού δικαιώματα, μαζί με τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία που κρίνονται ικανοποιητικά από την εν λόγω αρχή, εντός δέκα εργασίμων ημερών από τη στιγμή που ο δικαιούχος ή ο έλκων εξ αυτού δικαιώματα είναι σε θέση να πράξει αναλόγως.».

4. Στο ίδιο πλαίσιο εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΕ) 65/2011 της Επιτροπής της 27ης Ιανουαρίου 2011, «για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου όσον αφορά την εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου καθώς και την πολλαπλή συμμόρφωση σε σχέση με μέτρα στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης» (ΕΕ 2011, L 25), ο οποίος ορίζει στο άρθρο 26 ότι: «1. Μέσω των επιτόπιων ελέγχων, τα κράτη μέλη επιδιώκουν να εξακριβώσουν: α) ... γ) ότι η χρήση ή η προβλεπόμενη χρήση της ενέργειας ανταποκρίνεται στη χρήση που περιγράφεται στην αίτηση ενίσχυσης· ...» και στο άρθρο 29 ότι: «1. Διενεργούνται εκ των υστέρων έλεγχοι σε επενδυτικές πράξεις για την εξακρίβωση της τήρησης των δεσμεύσεων βάσει του άρθρου 72

παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 ...» (βλ. και τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 43 του Κανονισμού ΕΕ 640/2014 ως προς την εξακολούθηση ισχύος του Κανονισμού ΕΕ 65/2011 για τις αιτήσεις ενίσχυσης που αφορούν την περίοδο πριν την 1.1.2015).

5. Ακολούθως, ο Κανονισμός (ΕΕ) 1306/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013, «σχετικά με τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της κοινής γεωργικής πολιτικής και την κατάργηση των κανονισμών ... (ΕΚ) αριθ. 1290/2005 ...» (ΕΕ 2013, L 347) – ο οποίος εφαρμόζεται επί του τρόπου ανάκτησης ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως στο πλαίσιο προγράμματος που εγκρίθηκε και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΓΤΑΑ για την περίοδο προγραμματισμού 2007-2013, στην περίπτωση που η ανάκτηση αυτή διενεργείται, όπως στην προκείμενη υπόθεση, μετά την 1.1.2014 (άρθρα 119, 121 του Κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013, βλ. ΔΕΕ αποφ. ASKOS PROPERTIES, όπ. παρ., σκ. 40, Järvelaev, όπ. παρ., σκ. 17, 39 – 42, 91) – ορίζει στο άρθρο 56, που είναι αντίστοιχο με το προαναφερθέν άρθρο 33 του Κανονισμού (ΕΚ) 1290/2005 (βλ. τον πίνακα αντιστοιχιών του Παραρτήματος ΙΙΙ του Κανονισμού (ΕΚ) 1306/2013), ότι: «Σε περίπτωση διαπίστωσης παρατυπίας ή αμέλειας στις πράξεις ή στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, τα κράτη μέλη επιβάλλουν δημοσιονομικές προσαρμογές ακυρώνοντας το σύνολο ή μέρος της αντίστοιχης ενωσιακής χρηματοδότησης. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη το είδος και τη σοβαρότητα των παρατυπιών που διαπιστώνονται καθώς και το επίπεδο της οικονομικής ζημίας που υφίσταται το ΕΓΤΑΑ. ...». Εξάλλου, ως προς τον ορισμό της παρατυπίας, το άρθρο 2 παρ. 1 περ. ζ' του Κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013 παραπέμπει στο άρθρο 1 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1995, «σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» (ΕΕ 1995, L 312), το τελευταίο δε άρθρο ορίζει τα ακόλουθα: «Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινότητες, είτε με τη μείωση ή

ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινότητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη.».

6. Κατά την έννοια του προεκτεθέντος άρθρου ο δικαιούχος οφείλει να διατηρεί και να χρησιμοποιεί το αντικείμενο της συγχρηματοδοτηθείσας πράξης για διάστημα 5 ετών από την απόφαση χρηματοδότησης, χωρίς να προβαίνει σε σημαντική τροποποίηση της πράξης. Από την επιλογή δε του ενωσιακού νομοθέτη να προσθέσει τον επιθετικό προσδιορισμό «σημαντική» για τον χαρακτηρισμό της τροποποίησης μιας συγχρηματοδοτηθείσας πράξης, έπεται ότι, για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ανωτέρω διάταξης, η τροποποίηση πρέπει να έχει ορισμένο εύρος. Επιπλέον, αναφορικά με την περίπτωση α' της ανωτέρω διάταξης, προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια τροποποίηση έχει ορισμένο εύρος και, ως εκ τούτου, είναι σημαντική, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη αν η φύση ή οι όροι υλοποίησης της πράξης υπέστησαν τέτοια τροποποίηση, ώστε να περιορίζεται ουσιωδώς η ικανότητα της πράξης να πετύχει τον σκοπό για τον οποίο χρηματοδοτήθηκε (βλ. ΔΕΕ απόφαση Järvelaen, οπ. παρ., σκ. 54, 56, 89 - 91).

7. Περαιτέρω, η προεκτεθείσα έννοια της παρατυπίας στο πλαίσιο του άρθρου 1 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 αφορά όχι μόνο κάθε παραβίαση των διατάξεων του ενωσιακού δικαίου, η οποία απορρέει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα και έχει ή ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα τη βλάβη του γενικού προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω καταλογισμού σε αυτόν αδικαιολόγητης δαπάνης, αλλά και την παραβίαση των διατάξεων του εθνικού δικαίου που έχουν εφαρμογή στις υποστηριζόμενες από τα διαρθρωτικά ταμεία δράσεις, όπως οι διατάξεις που ορίζουν τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας για τη χορήγηση της ενίσχυσης (βλ. ΔΕΕ απόφαση της 16.11.2023, Regione Lombardia και Provincia di Pavia, C-196/22, σκ. 46, πρβλ. ΔΕΕ αποφ. της 1.10.2020, Elme Messer Metalurgs, C-743/18, σκ. 52, 53 και 63 και της 26.5.2016, Județul Neamț και Județul Bacău, C-260/14 και C-261/14, σκ. 36, 37 και 43). Παρατυπία συνιστά και η σημαντική τροποποίηση συγχρηματοδοτηθείσας πράξης εντός διαστήματος 5 ετών από την απόφαση χρηματοδότησής της, σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 1 περ. α' του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 (βλ. ΔΕΕ απόφ.

Järvelaevn, οπ. παρ. σκ. 89 – 91, πρβλ. ΔΕΕ απόφ. της 13.7.2023, Αχίλλειον, C-313/22, σκ. 89, 90).

8. Περίπτωση ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του άρθρου 47 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 1974/2006, που μπορεί να αποκλείσει την επιστροφή της ενίσχυσης, συνιστά κάθε γεγονός που οφείλεται σε περιστάσεις ξένες προς τον δικαιούχο της ενίσχυσης, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν όση επιμέλεια και αν είχε επιδείξει ο δικαιούχος (βλ. ΔΕΕ αποφ. ASKOS PROPERTIES, όπ. παρ., σκ. 47, και της 7.9.2023, Groenland Poultry, C-169/22, σκ. 39).

9. Περαιτέρω, η αρχή της αναλογικότητας, ως γενική αρχή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δεσμεύει και τις αρχές των κρατών μελών κατά τη διαδικασία ανάκτησης από αυτές ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως στο πλαίσιο πράξεων συγχρηματοδοτούμενων από ενωσιακούς πόρους (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 17.10.2024, C-701/22, MFE, σκ. 50 - 53), επιτάσσει οι σχετικές πράξεις να είναι πρόσφορες για την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την οικεία ρύθμιση θεμιτών σκοπών και να μην υπερβαίνουν τα όρια του αναγκαίου για την επίτευξη των σκοπών αυτών, εξυπακουμένου ότι, εφόσον υφίσταται επιλογή μεταξύ περισσότερων κατάλληλων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο επαχθές και ότι τα δυσμενή αποτελέσματα που προκαλούνται δεν πρέπει να είναι υπέρμετρα σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς (βλ. ΔΕΕ απόφ. Groenland Poultry, οπ. παρ., σκ. 65, πρβλ. ΔΕΕ απόφ. της 16.2.2022, Πολωνία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, C-157/21, σκ. 353, ΕλΣυν Ολ. 170/2023, 2119/2020). Έκφραση της αρχής της αναλογικότητας αποτελούν και τα κριτήρια που καθορίζονται στο άρθρο 56 του Κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013, σύμφωνα με τα οποία κατά την επιβολή δημοσιονομικών διορθώσεων από τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το είδος και η σοβαρότητα των παρατυπιών, καθώς και το επίπεδο της οικονομικής ζημίας που υφίσταται το ΕΓΤΑΑ (πρβλ. ΔΕΕ αποφάσεις MFE, οπ. παρ., σκ. 50 - 51, και της 8.6.2023, ANAS, C-545/21, σκ. 42 – 43, ΕλΣυν Ολ. 743/2020). Εξάλλου, οι δικαιούχοι πρέπει να τηρούν τις πολυετείς δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν μέχρι τη λήξη τους, καθώς οι προϋποθέσεις χορήγησης μιας ενίσχυσης πρέπει να τηρούνται σε όλη τη διάρκεια της περιόδου δέσμευσης. Αν

μία από τις προϋποθέσεις αυτές δεν τηρηθεί, η αρχή της αναλογικότητας δεν αποκλείει καταρχήν την επιβολή στον δικαιούχο της υποχρέωσης επιστροφής του συνολικού ποσού της ενίσχυσης (βλ. ΔΕΕ απόφ. *Groenland Poultry*, οπ. παρ., σκ. 63, καθώς και σκ. 65 - 66, πρβλ. ΔΕΕ της 26.5.2016, C-273/15, *Ezernieki*, σκ. 41 - 46).

10. Όπως είναι γνωστό στο Δικαστήριο από προγενέστερες αποφάσεις του (ΕλΣυν Έβδομο Τμ. 869/2023, σκ. 4, 2050/2021, σκ. 6, βλ. άρθρο 242 παρ. 2 του ν. 4700/2020), σύμφωνα με τις προβλέψεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 καταρτίσθηκε το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας για την περίοδο προγραμματισμού 2007-2013, το οποίο εγκρίθηκε με την Ε(2007)6015/29.11.2007 απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το Πρόγραμμα αυτό καθορίζει τα υιοθετούμενα, για τη συγκεκριμένη περίοδο προγραμματισμού, επί μέρους μέτρα στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης, από τα μνημονευόμενα στον τίτλο IV του Κανονισμού αυτού μέτρα και σύμφωνα με την προβλεπόμενη στον Κανονισμό κατάταξή τους σε Άξονες στρατηγικής αγροτικής ανάπτυξης. Ακολούθως, σε εθνικό επίπεδο εκδόθηκε ο ν. 3614/2007 «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007-2013» (Α' 267), με τον οποίο θεσπίστηκε η διαδικασία υλοποίησης και οι όροι και προϋποθέσεις εφαρμογής των κατά τα ανωτέρω εγκριθέντων μέτρων.

11. Δυνάμει της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 37 του ν. 3614/2007, όπως ίσχυε στην αρχική της μορφή, εκδόθηκε η 401/10.3.2010 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με τίτλο «Πλαίσιο εφαρμογής του Άξονα 4 «Προσέγγιση LEADER» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 (ΠΑΑ)» (Β' 355). Η απόφαση αυτή ορίζει στο άρθρο 1 ότι: «Ο Άξονας 4 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 (ΠΑΑ) αφορά στην εφαρμογή της προσέγγισης LEADER, τα χαρακτηριστικά της οποίας ορίζονται στο τμήμα 4 του Καν. 1698/2005. Για την εφαρμογή του Άξονα 4 του ΠΑΑ αρμόδιοι είναι: α) Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 - 2013 (ΕΥΔ ΠΑΑ) ... δ) Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ), οι οποίες είναι τοπικές εταιρικές σχέσεις δημόσιου - ιδιωτικού τομέα που

σχεδιάζουν και υλοποιούν για σαφώς προσδιορισμένες αγροτικές περιοχές (εφεξής περιοχές παρέμβασης) τοπικά προγράμματα με ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα στο πλαίσιο του Άξονα 4 του ΠΑΑ.», στο άρθρο 3 ότι: «1. Τα τοπικά προγράμματα του Άξονα 4 του ΠΑΑ περιλαμβάνουν τα ακόλουθα τρία μέτρα: ... 413. Ποιότητα ζωής/Διαφοροποίηση ... 2. Τα ανωτέρω μέτρα περιλαμβάνουν τα εξής υπομέτρα: ... L313 Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων ...», στο άρθρο 7, που αφορά το Υπομέτρο L313, ορίζει ότι: «Στο πλαίσιο του υπομέτρου προβλέπεται η ενίσχυση ... παρεμβάσεων δημοσίου χαρακτήρα που αφορούν στη βελτίωση και οργάνωση του τουριστικού προϊόντος, στην ενίσχυση της απασχόλησης, στην αύξηση της επισκεψιμότητας των περιοχών παρέμβασης, στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, καθώς και στην προβολή - προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών παρέμβασης. Στο υπομέτρο L313 εντάσσονται οι ακόλουθες δράσεις: ... Ίδρυση και εκσυγχρονισμός τοπικών κέντρων τουριστικής πληροφόρησης (γραφεία - περίπτερα ενημέρωσης και πληροφόρησης) L313-1 ...», στο άρθρο 14 ότι: «1. Για την υλοποίηση του τοπικού προγράμματος προσέγγισης LEADER υπογράφεται σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και της ΟΤΔ, ... Στη σύμβαση αποτυπώνονται οι υποχρεώσεις, οι όροι και οι διαδικασίες εφαρμογής του τοπικού προγράμματος. ...», στο άρθρο 17 ότι: «1. Για την επιλογή των έργων που εντάσσονται στο πλαίσιο του μέτρου 41 "Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης", η ΟΤΔ προβαίνει σε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για τις δράσεις που περιλαμβάνονται σε αυτό, ...», στο άρθρο 19 ότι: «1. Η υλοποίηση των έργων του τοπικού προγράμματος ... διέπεται από τη σχετική με το είδος του έργου και τη φύση του δικαιούχου νομοθεσία, τα προβλεπόμενα στο ΠΑΑ και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την εφαρμογή του Άξονα 4, καθώς και τις ειδικότερες διατάξεις των συμβάσεων του υπογράφονται μεταξύ Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και ΟΤΔ και μεταξύ ΟΤΔ και δικαιούχων. ... 7. Τα έργα θα πρέπει να εκτελούνται χωρίς παρεκκλίσεις από την εγκεκριμένη από την ΟΤΔ μελέτη, όπως αυτή περιλαμβάνεται στη σύμβαση μεταξύ ΟΤΔ και δικαιούχου ... 8. Τα ενισχυόμενα έργα πρέπει: i) για διάστημα τουλάχιστον πέντε (5) ετών από την απόφαση ένταξης της ΕΥΔ LEADER του ΠΑΑ να μην υποστούν σημαντική

τροποποίηση σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 1 του Καν (ΕΚ) 1698/2005, ... Στις περιπτώσεις μη τήρησης των ανωτέρω επιβάλλεται ολική ή μερική επιστροφή της καταβληθείσας επιχορήγησης, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. ... 12. Για επενδύσεις συνολικού κόστους μεγαλύτερου των €50.000 ο δικαιούχος τοποθετεί επεξηγηματική πινακίδα. ...» και στο άρθρο 24 ότι: «1. ... 4. Η ΕΥΕ ΠΑΑ 2014-2020 πραγματοποιεί εκ των υστέρων ελέγχους σε έργα καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης μεταξύ ΟΤΔ και αντίστοιχου δικαιούχου. ... 7. Στις περιπτώσεις που από τον έλεγχο των αρμόδιων εθνικών και κοινοτικών οργάνων διαπιστωθεί αχρεώστητη ή παράνομη καταβολή ποσών ενισχύσεων, τα ποσά αυτά θα ανακτώνται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις ...» [όπως η παρ. 4 του άρθρου 24 τροποποιήθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 5 της ΥΑ 10389/5.6.2015 (Β' 1218)].

12. Περαιτέρω, κατ' επίκληση, μεταξύ άλλων του ν. 3614/2007 (βλ. άρθρο 37), εκδόθηκε η 4941/7.11.2011 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με τίτλο «Σύστημα Δημοσιονομικών Διορθώσεων και διαδικασίες ανάκτησης αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από Εθνικούς ή Κοινοτικούς πόρους, στα πλαίσια του Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας 2007–2013» (Β' 2538), που ορίζει στο άρθρο 4 ότι: «1. Μετά τη διενέργεια του ελέγχου ... συντάσσεται έκθεση ελέγχου. ... 2. Όταν διαπιστώνεται αχρεώστητη ή παράνομη καταβολή ποσών σε βάρος του κοινοτικού και κρατικού προϋπολογισμού από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή δημόσιες υπηρεσίες και φορείς, που ενεργούν με την ιδιότητα του δικαιούχου, αυτή αναφέρεται στην έκθεση ελέγχου, όπου καταγράφεται με σαφήνεια, το ποσό για το οποίο προτείνεται δημοσιονομική διόρθωση και η κατά περίπτωση ανάκτηση. Επίσης, στην έκθεση ελέγχου, τεκμηριώνεται με σαφή και κατάλληλο τρόπο η παράβαση των διατάξεων με αναφορά στα συγκεκριμένα άρθρα του κοινοτικού και εθνικού θεσμικού πλαισίου που παραβιάστηκαν, ...», στο άρθρο 5 ότι: «1. Η έκθεση ελέγχου ... κοινοποιείται ... στους ελεγχόμενους ... 2. Ο ελεγχθείς λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της έκθεσης και εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από την

κοινοποίησή της καλείται: α) ..., β) εφόσον διαφωνεί με το πόρισμα του ελέγχου, να υποβάλλει εγγράφως τις αντιρρήσεις του και να προσκομίσει τυχόν συμπληρωματικά στοιχεία ... 4. Στην περίπτωση που ο ελεγχθείς υποβάλλει αντιρρήσεις και συμπληρωματικά στοιχεία ... αυτές εξετάζονται από την υπηρεσία που διενήργησε τον έλεγχο εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών και το πόρισμα ελέγχου οριστικοποιείται εγγράφως με την έκδοση Απόφασης Εξέτασης Αντιρρήσεων ... η οποία κοινοποιείται στον ελεγχθέντα ... Εάν με βάση το πόρισμα του ελέγχου: ι) οι αντιρρήσεις κριθούν στο σύνολο τους ή εν μέρει αβάσιμες ... εκδίδεται Απόφαση Δημοσιονομικής Διόρθωσης, ...», στο άρθρο 6 ότι: «1. ... 2. Στην Απόφαση Δημοσιονομικής Διόρθωσης αναφέρονται τα στοιχεία ταυτότητας του έργου, του δικαιούχου και της παρατυπίας. Συγκεκριμένα: α) Ο δικαιούχος στον οποίο επιβάλλεται δημοσιονομική διόρθωση, β) Η αναλυτική αιτιολογία της δημοσιονομικής διόρθωσης με ειδική αναφορά στις διατάξεις που παραβιάστηκαν, γ) Το αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέν ποσό, προσαυξημένο με τους αναλογούντες τόκους ..., δ) Ο άξονας, το μέτρο και η δράση από όπου προέρχεται το ανωτέρω ποσό, ε) Ο επιμερισμός του προς ανάκτηση ποσού σύμφωνα με το ποσοστό που αναλογεί σε κάθε πηγή χρηματοδότησης (εθνικοί και κοινοτικοί πόροι) ... ζ) Η προθεσμία 30 ημερολογιακών ημερών για να καταβληθεί το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό από την ημερομηνία επίδοσης της Απόφασης. ...» και στο άρθρο 7 ότι: «... Η Απόφαση Δημοσιονομικής Διόρθωσης αποτελεί το νόμιμο τίτλο βεβαίωσης και είσπραξης του χρέους και είναι άμεσα εκτελεστή. ...».

13. Από τις ανωτέρω διατάξεις της 4941/7.11.2011 ΚΥΑ συνάγεται ότι η απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης πρέπει να είναι αιτιολογημένη, δηλαδή να περιλαμβάνει τη νομική και ιστορική αιτία της διόρθωσης. Η αιτιολογία πρέπει να περιέχεται, έστω και συνοπτικά, στο σώμα της απόφασης, ενώ μπορεί να συμπληρώνεται με παραπομπή σε άλλα στοιχεία του φακέλου. Ειδικότερα, η αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας απόφασης και να περιλαμβάνει, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, τη συλλογιστική της διοικητικής αρχής που εκδίδει την απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης, προκειμένου να μπορεί αφενός ο δικαιούχος της χρηματοδότησης, σε βάρος του

οποίου λαμβάνεται το δυσμενές μέτρο της δημοσιονομικής διόρθωσης, να γνωρίζει τους λόγους που υπαγόρευσαν τη λήψη του για να οργανώσει την άμυνά του και αφετέρου το Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχο του (βλ. ΕλΣυν Έβδομο Τμ. 345/2024, 2050/2021, πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 1650/2023, 1440/2022).

14. Στην υπό κρίση υπόθεση, από την εκτίμηση του συνόλου των στοιχείων του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα: Με την από 20.4.2012 αίτησή της η Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) ... της εκκαλούσας Περιφέρειας ... υπέβαλε φάκελο υποψηφιότητας για την ενίσχυσή της από το Μέτρο 413, Δράση L313-1 «Ιδρυση και εκσυγχρονισμός τοπικών κέντρων τουριστικής πληροφόρησης (γραφεία – περίπτερα ενημέρωσης και πληροφόρησης)» του Άξονα 4 «Προσέγγιση LEADER» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 - 2013. Ακολούθως, με την .../21.12.2012 απόφαση του Ειδικού Γραμματέα της Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΥΕ ΠΑΑ) του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εντάχθηκε στη Δράση L313-1 το έργο «Δημιουργία σύγχρονου τοπικού κέντρου τουριστικής πληροφόρησης» (κωδικός ΟΠΣΑΑ ...), με δικαιούχο την ΠΕ Η δημόσια δαπάνη του έργου καθορίστηκε σε 81.300,82 ευρώ, με συγχρηματοδότηση κατά 95% από πόρους του ΕΓΤΑΑ και κατά 5% από εθνικούς πόρους, πλέον ποσού 18.699,18 ευρώ για ΦΠΑ, με χρηματοδότηση από εθνικούς πόρους για ΟΤΑ.

15. Σε εκτέλεση της απόφασης ένταξης υπογράφηκε μεταξύ της ΠΕ ..., ως δικαιούχου, και της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ... ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΤΑ», ως Ομάδας Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) της οικείας περιοχής παρέμβασης, η από 20.3.2013 σύμβαση, με τα προαναφερθέντα στοιχεία χρηματοδότησης. Σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης, η ΠΕ ... ανέλαβε την υποχρέωση να υλοποιήσει το έργο «Δημιουργία σύγχρονου τοπικού κέντρου τουριστικής πληροφόρησης», με τα ειδικότερα στοιχεία και χαρακτηριστικά που περιγράφονται στην εγκεκριμένη από την ΟΤΔ μελέτη, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της σύμβασης (άρθρο 1.2). Το έργο έπρεπε να ολοκληρωθεί μέχρι τις 30.6.2024 (άρθρο 1.4). Η ισχύς της σύμβασης άρχιζε από την υπογραφή της και θα έληγε κατ' ελάχιστον 5 έτη από την απόφαση ένταξης της ΕΥΕ ΠΑΑ, ήτοι στις 20.12.2017, και 5 έτη έπειτα από την

αποπληρωμή του έργου (άρθρο 1.5). Ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός του έργου θα αναμορφωνόταν μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας δημοπράτησης (άρθρο 2.5). Το έργο έπρεπε να εκτελεσθεί χωρίς παρεκκλίσεις από την εγκεκριμένη από την ΟΤΔ μελέτη, όπως αυτή περιλαμβάνεται στη σύμβαση. Σε περίπτωση που κατά την υλοποίηση υπήρχε αναγκαιότητα τροποποίησης της μελέτης, έπρεπε, προκειμένου να συνεχιστεί η καταβολή της ενίσχυσης, η τροποποίηση να εγκριθεί προηγουμένως από την ΟΤΔ, με την προϋπόθεση ότι δεν θα επηρέαζε τους στόχους, τον χαρακτήρα, τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα του έργου, καθώς και τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη κατά τη διαδικασία αξιολόγησης και επιλογής του. Εφόσον η τροποποίηση προκαλούσε αλλαγές στο Τεχνικό Δελτίο Έργου, η ΟΤΔ έπρεπε να τροποποιήσει αντίστοιχα το Τεχνικό Δελτίο Έργου και να υποβάλει σχετικό αίτημα στην ΕΥΕ ΠΑΑ για έγκριση, προκειμένου στη συνέχεια να προχωρήσει στην υπογραφή τροποποιητικής σύμβασης με τον δικαιούχο (άρθρο 4.3). Τα ενισχυόμενα έργα έπρεπε για διάστημα τουλάχιστον 5 ετών από την απόφαση ένταξης της ΕΥΕ ΠΑΑ να μην υποστούν σημαντική τροποποίηση σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005. Σε περίπτωση μη τήρησης της υποχρέωσης αυτής, θα επιβαλλόταν ολική ή μερική επιστροφή της καταβληθείσας επιχορήγησης, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις (άρθρο 4.4). Ο ανάδοχος δεσμευόταν να τοποθετήσει επεξηγηματική πινακίδα στον χώρο του έργου (άρθρο 4.6). Μετά την τελευταία πληρωμή του έργου, η ΕΥΕ ΠΑΑ μπορούσε να πραγματοποιήσει εκ των υστέρων ελέγχους στο έργο σε όλη της διάρκεια της σύμβασης μεταξύ ΟΤΔ και δικαιούχου (άρθρο 5.1). Σε περίπτωση που από τον έλεγχο των αρμόδιων εθνικών και κοινοτικών οργάνων διαπιστωνόταν αχρεώστητη ή παράνομη καταβολή ποσών ενισχύσεων, η αναζήτηση αυτών θα πραγματοποιούνταν σύμφωνα με τις κανονιστικές αποφάσεις της Διοίκησης, που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 104 του ν. 2362/1995 (άρθρο 5.3).

16. Σύμφωνα με την 20.4.2012 αίτηση ενίσχυσης της ΠΕ ... (σελ. 7, 8, 15, 19, 21) και το Τεχνικό Δελτίο του έργου (σελ. 2), το επίμαχο έργο αφορά τη δημιουργία ενός σύγχρονου τοπικού κέντρου τουριστικής πληροφόρησης, με σύμπλεγμα κτιρίων (γραφείων και περιπτέρου ενημέρωσης), σε ακίνητο της ΠΕ ...

στην περιοχή ... του Δήμου Σκοπός της δημιουργίας του κέντρου είναι η διανομή πληροφοριακού υλικού για τις περιοχές παρέμβασης της ΠΕ ..., η παροχή πληροφοριών για το φυσικό περιβάλλον, την πολιτιστική και ιστορική παράδοση, την ευρύτερη περιοχή της ... , τις δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού και τα παραγόμενα τοπικά προϊόντα (εκτός του αγροτικού τομέα), καθώς και η παροχή οδηγιών για την μετακίνηση, διαμονή, εστίαση και διασκέδαση των επισκεπτών στις περιοχές παρέμβασης. Το φυσικό αντικείμενο του έργου περιλαμβάνει τα ακόλουθα: α) την προμήθεια 3 προκατασκευασμένων οικίσκων (kibo), οι οποίοι θα τοποθετούνταν εντός του περιβάλλοντα χώρου 3 στρεμμάτων του κτιρίου, ώστε να δημιουργηθεί ένα νοητό σύμπλεγμα κτιρίων, β) την προμήθεια 2 κλιματιστικών μηχανημάτων, γ) την προμήθεια μηχανολογικού εξοπλισμού (4 ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ο ένας φορητός, 4 εκτυπωτές, ο ένας έγχρωμος A3, 1 Plotter δικτυακός εκτυπωτής, 4 τηλεφωνικές συσκευές, 4 άδειες λογισμικού, 1 συσκευή διασύνδεσης ηλεκτρονικών υπολογιστών με το διαδίκτυο, 1 disk producer), δ) την προμήθεια λοιπού εξοπλισμού (3 πτυσσόμενα συστήματα προβολής τύπου αράχνης, 4 βιβλιοθήκες, 8 καρέκλες υποδοχής κοινού, 4 προθήκες, 4 γραφεία).

17. Ακολούθως, με τις από 23.9.2014, 9.4.2015, 9.11.2015 13.11.2015 τροποποιήσεις της από 20.3.2013 σύμβασης, παρατάθηκε διαδοχικά η προθεσμία ολοκλήρωσης του έργου έως τις 31.12.2015. Επίσης, κατόπιν της διενέργειας διαγωνισμού για την προμήθεια του εξοπλισμού του έργου, με την από 9.4.2015 τροποποίηση της σύμβασης αναπροσαρμόστηκε ο προϋπολογισμός του έργου σε 42.172,85 ευρώ, με συγχρηματοδότηση από πόρους του ΕΓΤΑΑ και από εθνικούς πόρους, πλέον ποσού 9.699,75 ευρώ για ΦΠΑ, με χρηματοδότηση από εθνικούς πόρους για ΟΤΑ. Οι εν λόγω τροποποιήσεις της από 20.3.2013 σύμβασης πραγματοποιήθηκαν σε συνέχεια αντίστοιχων τροποποιήσεων της .../21.12.2012 απόφασης ένταξης του έργου (βλ. το προοίμιο των ανωτέρω τροποποιητικών συμβάσεων, όπου αναφέρονται οι .../18.9.2014, .../6.4.2015, .../4.11.2015 και .../9.11.2015 τροποποιήσεις της απόφασης ένταξης). Στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου καταβλήθηκε στη δικαιούχο το ποσό των 51.872,52 ευρώ.

18. Στις 4.10.2017 και 5.10.2017 πραγματοποιήθηκε επιτόπιος έλεγχος του έργου από ελεγκτική ομάδα της ΕΥΕ ΠΑΑ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης

και Τροφίμων. Σκοπός του ελέγχου ήταν η διερεύνηση της .../25.4.2016 καταγγελίας της Υπηρεσίας Δημοσιονομικού Ελέγχου του Υπουργείου Οικονομικών στον Νομό ... , η οποία ζήτησε τον έλεγχο του φυσικού αντικειμένου του έργου σε σχέση με την ουσιαστική λειτουργικότητα της δράσης στο σημείο εγκατάστασης της επένδυσης, τη λειτουργία του έργου στην πράξη, το ουσιαστικό έργο του τοπικού κέντρου τουριστικής πληροφόρησης και την επαλήθευση του φυσικού αντικειμένου με βάση τα φορολογικά στοιχεία. Η ελεγκτική ομάδα επισκέφτηκε τον χώρο υλοποίησης του έργου δύο φορές, χωρίς προειδοποίηση στις 4.10.2017 και προγραμματισμένα στις 5.10.2017, και συνέταξε την από 4.1.2018 έκθεση ελέγχου. Σύμφωνα με την έκθεση ελέγχου, ως προς την κατάσταση του χώρου της επένδυσης, διαπιστώθηκε ότι η επένδυση πραγματοποιήθηκε εντός οικοπέδου στην τοπική κοινότητα Στον χώρο είχαν εγκατασταθεί οι τρεις προκατασκευασμένοι οικίσκοι (τύπου KIBO, διαστάσεων 2,40 X 6,00 μ., με εσωτερική τουαλέτα για ΑΜΕΑ διαστάσεων 2,00 X 2,40 μ. και τουαλέτα διαστάσεων 1,00 X 2,40 μ.) και ο σχετικός εξοπλισμός, ενώ σε τμήμα του οικοπέδου ήταν σταθμευμένα οχήματα της ΠΕ

19. Κατά την επίσκεψη της ελεγκτικής ομάδας στις 5.10.2017 είχε τοποθετηθεί δίχτυ, προκειμένου να διαχωρίζονται τα δύο τμήματα του οικοπέδου, ενώ τέτοιο δίχτυ δεν υπήρχε στην απροειδοποίητη επίσκεψη στις 4.10.2017. Και τις δύο μέρες, τα οχήματα ήταν σταθμευμένα στον χώρο της επένδυσης. Ο χώρος παρατηρήθηκε ότι ήταν εγκαταλειμμένος και χωρίς την ανάλογη συντήρηση, καθώς η βλάστηση είχε διεισδύσει εντός του οικοπέδου. Ως προς τον ενισχυόμενο εξοπλισμό, πιστοποιήθηκε ότι όλος ο εξοπλισμός βρισκόταν εντός του χώρου της επένδυσης. Ως προς την εγκατάσταση και λειτουργικότητα του εξοπλισμού, διαπιστώθηκε ότι ο εξοπλισμός εντοπίστηκε μεν στον χώρο της επένδυσης, αλλά δεν ήταν στο σύνολό του εγκατεστημένος. Συγκεκριμένα, το λογισμικό Office στους 3 από τους 4 ηλεκτρονικούς υπολογιστές δεν ήταν ενεργοποιημένο, δύο βιβλιοθήκες φυλάσσονταν σε τουαλέτα, δεν υπήρχε τηλεφωνική γραμμή και σύνδεση με το διαδίκτυο, ενώ τα συστήματα προβολής φυλάσσονταν σε τουαλέτα και από τη συνολική εικόνα της επένδυσης και του διαμορφωμένου χώρου ήταν σαφές ότι δεν ήταν δυνατό να χρησιμοποιηθούν εντός της επένδυσης.

20. Ως προς τη λειτουργία της επένδυσης, κατά την απροειδοποίητη επίσκεψη στις 4.10.2017 ο χώρος βρέθηκε κλειστός, καθώς είχε τοποθετηθεί λουκέτο στην είσοδο της επένδυσης, ενώ η επίσκεψη έγινε σε εργάσιμη ώρα (περίπου την 1 μ.μ.). Ο εγκατεστημένος εξοπλισμός απαιτούσε τη σταθερή απασχόληση τουλάχιστον 3 υπαλλήλων, προκειμένου να λειτουργήσει. Εντούτοις, κατά την επίσκεψη διαπιστώθηκε ότι το κέντρο εξυπηρετούνταν από μία μόνο υπάλληλο, βάσει της ...(...)/28.8.2017 απόφασης ανάθεσης παράλληλων καθηκόντων της Διεύθυνσης Ανάπτυξης Περιβάλλοντος ... της εκκαλούσας Περιφέρειας. Η ελεγκτική ομάδα έλαβε αντίγραφα του ημερολογίου επισκέψεων, που τηρείται στο τουριστικό περίπτερο, στο οποίο δεν εντοπίστηκε ούτε μια επίσκεψη για το έτος 2017. Επίσης, αναζητήθηκαν πινακίδες ενημέρωσης του κοινού για τη λειτουργία του περιπτέρου, οι οποίες δεν βρέθηκαν κατά μήκος του οδικού άξονα από την πόλη της Έδεσσας προς την τοπική κοινότητα ... , ούτε στην Εθνική Οδό από τη Θεσσαλονίκη προς την Έδεσσα (εντός της ΠΕ ...). Στο παράρτημα της έκθεσης ελέγχου παρατίθενται φωτογραφίες που δείχνουν, μεταξύ άλλων, α) τον χώρο της επένδυσης κλειστό στις 4.10.2017, β) την οθόνη ηλεκτρονικών υπολογιστών, όπου εμφανίζονται ενδείξεις για έλλειψη ενεργοποίησης των προγραμμάτων Windows και Office (2 φωτογραφίες) και για έλλειψη σύνδεσης σε δίκτυο (1 φωτογραφία), γ) εικόνες από τις τουαλέτες, όπου έχουν τοποθετηθεί βιβλιοθήκες και μηχανήματα γραφείου (3 φωτογραφίες).

21. Ενόψει αυτών, τα συμπεράσματα της έκθεσης ελέγχου ήταν τα ακόλουθα: α) η επένδυση υφίστατο τυπικά, ουσιαστικά όμως δεν λειτουργούσε και δεν εξυπηρετούσε τον σκοπό για τον οποίο εξαρχής είχε εγκριθεί και ενισχυθεί. Συνεπώς, η χρήση της επένδυσης διέφερε ουσιωδώς από τη χρήση που περιγραφόταν στην αίτηση της δικαιούχου για ενίσχυση από τη Δράση L313-1 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 - 2013, όπως αυτό απαιτείται από το άρθρο 26 του Κανονισμού (ΕΕ) 65/2011, β) δεν εξυπηρετούνταν ο σκοπός του έργου και δεν είχε επιτευχθεί ο προσδοκώμενος με την πρόταση στόχος, όπως αυτός περιγράφεται στο άρθρο 7 της 401/10.3.2020 ΚΥΑ και στην αίτηση της δικαιούχου για ενίσχυση. Ως εκ τούτου, η δικαιούχος έπρεπε να επιστρέψει ως

αχρεωστήτως καταβληθείσα τη δημόσια ενίσχυση που είχε λάβει, ποσού 51.872,52 ευρώ.

22. Κατά της από 4.1.2018 έκθεσης ελέγχου, όπως διαβιβάστηκε κατόπιν διορθώσεων με το .../26.2.2018 έγγραφο της ΕΥΕ ΠΑΑ, υποβλήθηκαν οι ...(...)/20.3.2018 αντιρρήσεις της αναπληρώτριας Αντιπεριφερειάρχη Ως προς τον εξοπλισμό του έργου, με τις αντιρρήσεις προβάλλεται ότι ο εξοπλισμός των τουριστικών περιπτέρων βρέθηκε τοποθετημένος στο σύνολό του στον χώρο της εγκατάστασης, σύμφωνα με τη σύμβαση και τα αντίστοιχα παραστατικά προμήθειας, τα οποία κρίθηκαν ακριβή από τα ελεγκτικά όργανα. Ως προς τη λειτουργικότητα της επένδυσης, προβάλλονται τα ακόλουθα: α) με την .../.../1.12.2016 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης (Β' 4302) τροποποιήθηκε στα τέλη του έτους 2016 ο Οργανισμός της Περιφέρειας ... και συστάθηκε Διεύθυνση Τουρισμού στην έδρα της Περιφέρειας χωρίς να δημιουργηθούν αντίστοιχα Τμήματα στις Περιφερειακές Ενότητες, με αποτέλεσμα για ένα μικρό χρονικό διάστημα μερικών μηνών να εμφανιστούν δυσλειτουργίες αναφορικά με την εύρυθμη λειτουργία των τουριστικών περιπτέρων. Το πρόβλημα αντιμετωπίστηκε προσωρινά με την ανάθεση της λειτουργίας τους με παράλληλα καθήκοντα στην υπάλληλο που συμμετείχε στην Επιτροπή Τουρισμού της Περιφέρειας ως εκπρόσωπος της ΠΕ ..., μέχρι τη δημιουργία Γραφείων Τουρισμού στις Περιφερειακές Ενότητες με την ... (...)/12.9.2017 απόφαση του Περιφερειάρχη ... και τη στελέχωσή τους με υπαλλήλους. Τη λειτουργία των περιπτέρων ανέλαβε το Γραφείο Τουρισμού της ΠΕ ..., το οποίο στελεχώθηκε με υπάλληλο με την ...(...)/1.11.2017 απόφαση. Για τον λόγο αυτό δεν υπάρχουν εγγραφές στο βιβλίο επισκεψιμότητας των περιπτέρων από τις αρχές του έτους 2017 έως την ημερομηνία του ελέγχου, καθώς η υπάλληλος που είχε αναλάβει προσωρινά και με παράλληλα καθήκοντα τη λειτουργία των περιπτέρων δεν πρόλαβε να ενημερωθεί ως προς τις λεπτομέρειες τήρησης του εν λόγω βιβλίου, β) αναφορικά με το γεγονός ότι για τη λειτουργία των περιπτέρων είχε διατεθεί μόνο ένας υπάλληλος, αυτό οφείλεται στο ότι τα περίπτερα ήταν τοποθετημένα στον ίδιο χώρο σε ενιαίο λειτουργικό σύμπλεγμα, λαμβάνοντας δε υπόψη και το πρόβλημα έλλειψης προσωπικού που αντιμετώπιζε η ΠΕ ... και η

Περιφέρεια στο σύνολό της, μπορούσε να λειτουργήσει ικανοποιητικά με έναν μόνο υπάλληλο μέχρι την τακτοποίηση των εκκρεμοτήτων με το προσωπικό.

23. Περαιτέρω αναφορικά με το οικόπεδο, στο οποίο είχαν τοποθετηθεί τα τουριστικά περίπτερα, επειδή αυτό είναι αρκετά μεγάλο, πράγματι επιτελούνταν εκεί και άλλες χρήσεις, πλην όμως αυτές λάμβαναν χώρα σε διακριτά τμήματα του οικοπέδου στην άλλη άκρη του, εμφανώς διαχωρισμένα από το υπόλοιπο οικόπεδο με ειδικό πλέγμα. Το εν λόγω πλέγμα αντικαθίσταται σε τακτά χρονικά διαστήματα και όταν παρουσιάζει φθορές, η ημερομηνία δε κατά την οποία δεν βρέθηκε (4.10.2017) συνέπεσε με την ημερομηνία αντικατάστασής του, β) σχετικά με το γεγονός ότι στις 4.10.2017 και ώρα 1 μ.μ. ο χώρος βρέθηκε κλειστός, αυτό οφείλεται στο ότι στο συγκρότημα των περιπτέρων πραγματοποιούνταν ενημερώσεις, διανομή υλικού και προβολή αρχείων σε οργανωμένες ομάδες τουριστών και επισκεπτών κατόπιν ραντεβού, είτε με τουριστικά γραφεία είτε με τους ίδιους τους επισκέπτες, και την ώρα εκείνη είχε ολοκληρωθεί το ημερήσιο πρόγραμμα ενημερώσεων, γ) αναφορικά με τη φύλαξη των υλικών σε τουαλέτα, αυτή πράγματι λάμβανε χώρα προσωρινά και κατά το διάστημα που τα υλικά αυτά δεν χρησιμοποιούνταν, ελλείψει άλλου χώρου, όπου θα μπορούσαν να αποθηκευτούν με ασφάλεια και προστατευμένα από τις καιρικές συνθήκες. Εξάλλου, τα 3 περίπτερα διέθεταν 6 τουαλέτες, 3 από τις οποίες για ΑΜΕΑ, οι οποίες δεν απαιτούνταν να είναι όλες λειτουργικές ταυτόχρονα, δ) αναφορικά με την έλλειψη τηλεφωνικού σήματος την ημέρα του ελέγχου, τηλεφωνική γραμμή υπήρχε, είχε όμως σημειωθεί βλάβη σε υπόγειο τμήμα της καλωδίωσης, το οποίο αναζητούνταν για να επισκευαστεί, ε) αναφορικά με την έλλειψη πινακίδων ενημέρωσης του κοινού για τη θέση του συγκροτήματος των περιπτέρων στο οδικό δίκτυο, παρόμοιες πινακίδες είχαν τοποθετηθεί με την εγκατάσταση των περιπτέρων, όμως κάποιες από αυτές ήταν πιθανό με την πάροδο του χρόνου να καταστράφηκαν. Σύμφωνα δε με το .../24.9.2017 έγγραφο του Κέντρου Επιχειρήσεων Πολιτικής Προστασίας, τις προηγούμενες ημέρες επικράτησαν στην περιοχή ακραία καιρικά φαινόμενα. Περαιτέρω, στο έγγραφο αντιρρήσεων αναφέρεται ότι η ΠΕ ... είχε εκπονήσει και επρόκειτο να υποβάλει ενώπιον της αρμόδιας Διαχειριστικής Αρχής σχέδιο για τη μετεγκατάσταση των 3 τουριστικών

περιπτέρων σε νέες θέσεις, εγγύτερα στους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς της ΠΕ ... και εντός περιοχών που καλύπτονταν από την Προσέγγιση LEADER, καθώς και να διαθέσει 2 επιπλέον υπαλλήλους για τη λειτουργία των περιπτέρων, με σκοπό αυτά να καταστούν περισσότερο λειτουργικά.

24. Στα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης περιλαμβάνονται δύο αποσπάσματα του ημερήσιου βιβλίου επισκεπτών του επίμαχου κέντρου τουριστικής πληροφόρησης, τα οποία περιέχουν 4 στήλες («ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ/ ΑΤΟΜΑ/ ΔΟΘΗΚΕ ΥΛΙΚΟ; /ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ»). Και στα δύο αποσπάσματα, ένα από τα οποία προσκομίστηκε με τον διοικητικό φάκελο της υπόθεσης (.../10.9.2018 έγγραφο της ΕΥΕ ΠΑΑ 2014 - 2020 του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων) και το άλλο με την προσφυγή της εκκαλούσας, δεν υπάρχουν εγγραφές για το διάστημα από 24.12.2016 έως 14.9.2017, με εξαίρεση την εγγραφή στις 12.1.2017 «Αντικατάσταση ...». Στο προσκομισθέν με τον διοικητικό φάκελο απόσπασμα του βιβλίου δεν υπάρχει άλλη εγγραφή για το διάστημα από 15.9.2017 έως 31.10.2017. Αντιθέτως, στο απόσπασμα του βιβλίου που προσκομίστηκε από την εκκαλούσα, για το διάστημα από 15.9.2017 έως 31.10.2017 υπάρχουν εγγραφές για παροχή υλικού (χαρτών της ΠΕ ...) στο πλαίσιο εκδηλώσεων (4^η Pella Agro από 15.9.2017 έως 18.9.2017, εκδήλωση Αριστοτέλης – Μέγας Αλέξανδρος από 5.10.2017 έως 6.10.2017, Πανελλήνιο Δασολογικό Συνέδριο στην ... από 8.10.2017 έως 11.10.2017), χωρίς όμως να αναγράφεται αριθμός ατόμων ή επίσκεψη στο κέντρο.

25. Περαιτέρω, στα στοιχεία του φακέλου περιλαμβάνονται οι ακόλουθες αποφάσεις και έγγραφα σε σχέση με τη στελέχωση του κέντρου τουριστικής πληροφόρησης: α) οι οικΠΚΜ.../2874/13.11.2015 και οικΠΚΜ.../1213/13.11.2015 αποφάσεις του Περιφερειάρχη ... , με τις οποίες ανατέθηκαν στους υπαλλήλους Δ. ... και Αν. ..., αντίστοιχα, καθήκοντα υπευθύνου για την εύρυθμη λειτουργία του κέντρου, β) το από 8.8.2018 έγγραφο της Αν. ... προς τη Νομική Υπηρεσία της ΠΕ ..., στο οποίο αναφέρεται ότι η ίδια ουδέποτε απασχολήθηκε, ούτε παρέλαβε υλικό ή φάκελο ή είχε οποιαδήποτε ανάμιξη σε σχέση με το κέντρο τουριστικής πληροφόρησης, καθώς και ότι η οικΠΚΜ.../1213/13.11.2015 απόφαση ανάθεσης καθηκόντων σε αυτή ανακλήθηκε με την ...(...)/3.12.2015

απόφαση του Περιφερειάρχη ... (συνημμένη στο ίδιο έγγραφο), γ) η οικ...(...)/28.8.2017 απόφαση του Αν. Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος ... της εκκαλούσας Περιφέρειας, με την οποία ανατέθηκε στην υπάλληλο του Τμήματος Περιβάλλοντος και Υδροοικονομίας Στ. ... , ως παράλληλο καθήκον, η ενασχόληση της στα τουριστικά περίπτερα της ΠΕ ... στον χώρο του ... έως τις 31.12.2017, δ) το από 8.8.2018 έγγραφο της υπαλλήλου Στ. ... προς τη Νομική Υπηρεσία της ΠΕ ... , στο οποίο αναφέρεται ότι η ίδια παρέλαβε τον υλικοτεχνικό εξοπλισμό του κέντρου τουριστικής πληροφόρησης στις 28.8.2017, ενώ επισυνάπτεται και το σχετικό πρωτόκολλο παράδοσης – παραλαβής, ε) η ...(...)/1.11.2017 απόφαση του Προϊσταμένου της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος της εκκαλούσας Περιφέρειας, με την οποία μετακινήθηκε η υπάλληλος Ε. ... στη Διεύθυνση Τουρισμού της Περιφέρειας.

26. Οι ανωτέρω αντιρρήσεις της ΠΕ ... απορρίφθηκαν με την .../17.5.2018 απόφαση εξέτασης αντιρρήσεων του Γενικού Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με την ακόλουθη αιτιολογία: α) το τουριστικό περίπτερο στην περιοχή ... λειτουργούσε μόνο με έναν υπάλληλο, ενώ ο εξοπλισμός που έλαβε ενίσχυση από το πρόγραμμα Leader προοριζόταν για την απασχόληση 3 υπαλλήλων, όσοι και οι προκατασκευασμένοι οικίσκοι (3) με τον εξοπλισμό γραφείου και τις θέσεις εργασίας που ήταν εγκατεστημένες μέσα σε αυτούς, β) στο βιβλίο επισκεπτών (ημερολόγιο) του τουριστικού περιπτέρου δεν υπάρχουν εγγραφές για το έτος 2017. Ο ισχυρισμός της δικαιούχου ότι δεν κατέστη δυνατό να ενημερωθεί ο αρμόδιος υπάλληλος για την τήρηση του εν λόγω βιβλίου δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτός, καθώς το χρονικό διάστημα απουσίας εγγραφών στο τηρούμενο από τη δικαιούχο ημερολόγιο του περιπτέρου ήταν αρκετά μεγάλο (από 23.12.2016 έως 5.10.2017) και δεν δικαιολογούσε καμία καθυστέρηση στην ανάλογη εκπαίδευση του προσωπικού. Επιπλέον, η εγγραφή των επισκεπτών στο ημερολόγιο του περιπτέρου δεν απαιτούσε ιδιαίτερες δεξιότητες ή εξειδικευμένη εκπαίδευση, αλλά συνιστούσε μια πρακτικά απλή και εύληπτη από τον καθένα, γ) η δικαιούχος αποδέχτηκε ότι τμήμα του οικοπέδου χρησιμοποιούνταν και για άλλες χρήσεις.

Επιβεβαιώθηκαν έτσι τα όσα αναφέρονται στην έκθεση ελέγχου και δεν αντικρούστηκε η παρατήρηση ότι ο χώρος της επένδυσης έδειχνε εγκαταλειμμένος και μη συντηρημένος, δ) έγινε αποδεκτό από τη δικαιούχο ότι ο χώρος της επένδυσης κατά την απροειδοποίητη επίσκεψη της ελεγκτικής ομάδας στις 4.10.2017 ήταν κλειστός. Η επίκληση από τη δικαιούχο της ολοκλήρωσης του ημερήσιου προγράμματος ενημερώσεων, προκειμένου να δικαιολογήσει το ανωτέρω γεγονός, δεν αποδεικνυόταν από το τηρούμενο ημερολόγιο του τουριστικού περιπτέρου. Επιπροσθέτως, δεν προέκυπτε από κανένα στοιχείο του φακέλου του έργου ότι το τουριστικό περίπτερο λειτουργούσε μόνο κατόπιν ραντεβού και, σε συνδυασμό με την απουσία ενημερωτικών πινακίδων και τηλεφωνικών γραμμών, ο ισχυρισμός αυτός δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτός, ε) έγινε αποδεκτό από τη δικαιούχο ότι μέρος του εξοπλισμού φυλασσόταν σε τουαλέτα του τουριστικού περιπτέρου. Επιβεβαιώθηκε έτσι η μη λειτουργικότητα αυτού του εξοπλισμού και της συγκεκριμένης υποδομής (τουαλέτα), η οποία είχε μετατραπεί σε χώρο αποθήκευσης, στ) δεν προσκομίστηκαν από τη δικαιούχο στοιχεία που να τεκμηριώνουν τη λειτουργία τηλεφωνικής γραμμής (π.χ. λογαριασμό με αριθμούς τηλεφώνων) για το χρονικό διάστημα από την ολοκλήρωση κατασκευής του τουριστικού περιπτέρου (29.12.2015) έως την ημερομηνία διενέργειας του επιτόπιου ελέγχου (5.10.2017), ζ) στις αντιρρήσεις της δικαιούχου δεν γινόταν καμία αναφορά σχετικά με τη μη ενεργοποίηση του λογισμικού Office και την πρακτικά αδύνατη χρήση των συστημάτων προβολής στον χώρο της επένδυσης, η) οι πινακίδες ενημέρωσης απουσίαζαν, η προβαλλόμενη δε από τη δικαιούχο καταστροφή τους δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτή, καθώς δεν προσκομίστηκαν συγκεκριμένα τεκμήρια, έγγραφα ή βεβαιώσεις που να αποδεικνύουν τον ισχυρισμό αυτό, ζ) η δικαιούχος παραδέχτηκε ότι η τοποθεσία στην οποία έγινε η εγκατάσταση του τουριστικού περιπτέρου δεν εξυπηρετούσε επαρκώς τον σκοπό της επένδυσης, αφού εκδήλωσε την πρόθεση να υποβάλει αίτημα μεταφοράς των περιπτέρων σε νέες τοποθεσίες εγγύτερα στους τουριστικούς προορισμούς της ΠΕ Επίσης, με την αναφορά για την τοποθέτηση 2 επιπλέον υπαλλήλων έγινε αποδεκτό ότι για τη λειτουργία των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού απαιτούνταν συνολικά 3 υπάλληλοι και,

συνεπώς, μέρος της επένδυσης παρέμενε αναξιοποίητο, καθώς το περίπτερο στην ουσία υπολειτουργούσε με μόνο έναν υπάλληλο τοποθετημένο σε παράλληλα καθήκοντα. Ενόψει αυτών, κρίθηκε ότι τα συμπεράσματα της από 4.1.2018 έκθεσης ελέγχου ήταν ορθά και ότι έπρεπε να εκδοθεί απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος της δικαιούχου της ενίσχυσης.

27. Ακολουθώντας, με την προσβαλλόμενη απόφαση επιβλήθηκε σε βάρος της της εκκαλούσας δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση συνολικού ποσού 51.872,52 ευρώ, πλέον τόκων 76,54 ευρώ, ως αχρεωστήτως καταβληθέντος, το οποίο αναλύεται σε ποσό 42.172,78 ευρώ, πλέον τόκων 62,23 ευρώ, με συγχρηματοδότηση από το ΕΓΤΑΑ και από εθνικούς πόρους και ποσό 9.699,74 ευρώ, πλέον τόκων 14,31 ευρώ, με χρηματοδότηση αμιγώς από εθνικούς πόρους. Ως αιτιολογία της απόφασης αναφέρεται ότι η δημοσιονομική διόρθωση επιβάλλεται βάσει των συμπερασμάτων της από 4.1.2018 έκθεσης ελέγχου και της .../17.5.2018 απόφασης εξέτασης αντιρρήσεων, δοθέντος ότι από τη δικαιούχο δεν τηρήθηκαν οι δεσμεύσεις των άρθρων 72 του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005, 26 του Κανονισμού (ΕΕ) 65/2011 και 19 παρ. 8 της 401/10.3.2010 ΚΥΑ, δεν τηρήθηκε ο σκοπός του έργου και δεν επιτεύχθηκε ο προσδοκώμενος με την πρόταση στόχος, όπως αυτός περιγράφεται στο άρθρο 7 της 401/10.3.2010 ΚΥΑ και στην αίτηση ένταξης του ελεγχόμενου έργου στη Δράση L313-1 του ΠΑΑ 2007 - 2013, με συνέπεια να συντρέχει περίπτωση επιβολής των κυρώσεων του άρθρου 19 παρ. 8 της 401/10.3.2010 ΚΥΑ.

28. Με την κρινόμενη έφεση, κατ' εκτίμηση του περιεχομένου της, προβάλλεται ότι το επίμαχο έργο υλοποιήθηκε πλήρως από την εκκαλούσα, όπως γίνεται δεκτό και στην από 4.1.2018 έκθεση ελέγχου, καθώς το κέντρο τουριστικής πληροφόρησης εγκαταστάθηκε στην προβλεπόμενη περιοχή, σύμφωνα με τους όρους της απόφασης ένταξης και το Τεχνικό Δελτίο του έργου, ενώ ο σχετικός εξοπλισμός βρέθηκε στο σύνολό του τοποθετημένος εντός της επένδυσης. Κατά συνέπεια, στην προκείμενη περίπτωση δεν υπάρχει πραγματική ή ενδεχόμενη ζημία σε βάρος του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ελληνικού Δημοσίου και, συνακόλουθα, δεν υφίσταται παρατυπία. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος, προεχόντως, ως ερειδόμενος επί εσφαλμένης προϋπόθεσης, διότι η

αιτία της προσβαλλόμενης απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης, όπως προκύπτει από την απόφαση αυτή σε συνδυασμό με την οικεία έκθεση ελέγχου, δεν είναι η κατασκευή του έργου (κέντρου τουριστικής πληροφόρησης) κατά παράβαση της απόφασης ένταξης και του τεχνικού δελτίου του έργου, ούτε η μη εύρεση του ενισχυόμενου εξοπλισμού στον χώρο της επένδυσης, αλλά η χρήση και λειτουργία του έργου, εντός της πενταετούς περιόδου δέσμευσης της δικαιούχου (ημερομηνία ένταξης 21.12.2012, ημερομηνία ελέγχου 4.10.2017), κατά τρόπο που διέφερε ουσιωδώς τόσο από τη χρήση που περιγραφόταν στην αίτηση της εκκαλούσας για ενίσχυση όσο και από τον σκοπό για τον οποίο είχε ενταχθεί το έργο στη Δράση L313-1 της Προσέγγισης Leader. Σε κάθε περίπτωση, ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος και ως αβάσιμος, διότι, όπως έχει κριθεί από τη νομολογία του ΔΕΕ (βλ. σκ. 6 και 7 ανωτέρω), στην έννοια της παρατυπίας εμπίπτει και η σημαντική τροποποίηση της ενισχυόμενης πράξης εντός της πενταετούς περιόδου δέσμευσης, σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 1 περ. α' του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005, όπως η αποδιδόμενη στην εκκαλούσα χρήση του κέντρου πληροφόρησης κατά τρόπο που διέφερε ουσιωδώς από τον σκοπό της ενίσχυσης.

29. Περαιτέρω, με την έφεση αυτή προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι πλημμελώς αιτιολογημένη, διότι δεν διαλαμβάνει αναλυτική αιτιολογία για τη δημοσιονομική διόρθωση, με ειδική αναφορά στις διατάξεις που παραβιάστηκαν και στον τρόπο παραβίασής τους, ούτε περιέχει επιμερισμό των πληρωμών και πηγή προέλευσης των εθνικών και κοινοτικών πόρων, καθώς και αιτιολογημένη πρόταση για τη συνέχιση ή διακοπή της χρηματοδότησης. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι η προσβαλλόμενη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης, όπως εκτίθεται ανωτέρω (σκ. 22), αναφέρει τις διατάξεις που παραβιάστηκαν (άρθρα 72 του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 και 19 παρ. 8 της 401/10.3.2010 ΚΥΑ), καθώς και τον τρόπο παραβίασής τους (μη τήρηση του σκοπού του έργου και μη επίτευξη του προσδοκώμενου με την αίτηση ενίσχυσης στόχου), με παραπομπή στα ευρήματα της από 4.1.2018 έκθεσης ελέγχου και της 4088/17.5.2018 απόφασης εξέτασης αντιρρήσεων, με συνέπεια να μην προκύπτει στην προκείμενη περίπτωση έλλειψη γνώσης της εκκαλούσας για την αιτία έκδοσης της προσβαλλόμενης απόφασης ή άλλη βλάβη της (βλ. σκ. 13

ανωτέρω). Επίσης, η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει διάταξη για την ανάκτηση του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού της δαπάνης, καθώς και επιμερισμό του ποσού με βάση το ποσοστό που αναλογεί σε κάθε πηγή χρηματοδότησης (ΕΓΤΑΑ και εθνική συμμετοχή), σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 2 της 4941/7.11.2011 ΚΥΑ.

30. Ακολουθώς, με την κρινόμενη έφεση προβάλλονται οι ακόλουθοι ισχυρισμοί, με τους οποίους αμφισβητούνται τα ευρήματα της έκθεσης ελέγχου σχετικά με τη μη λειτουργικότητα του έργου: α) το κέντρο τουριστικής πληροφόρησης (συγκρότημα τριών info kiosks) εγκαταστάθηκε σε οικοπέδο δίπλα στην εθνική οδό Θεσσαλονίκης – Φλώρινας, στον οικισμό του ..., σε κοντινή απόσταση από την πόλη της Έδεσσας, όπου διέρχεται καθημερινά σημαντικός αριθμός τουριστών. Η λειτουργία του ανατέθηκε σε 3 υπαλλήλους της ΠΕ Στην έκθεση ελέγχου αναφέρεται ότι το κέντρο λειτουργούσε έστω και με έναν υπάλληλο, η εκτίμηση δε ότι απαιτείται η σταθερή απασχόληση τουλάχιστον 3 ατόμων είναι υπερβολική, καθώς τα 3 περίπτερα βρίσκονται στον ίδιο χώρο, β) ως προς τη μη ενημέρωση του βιβλίου επισκεπτών κατά το έτος 2017, επαναλαμβάνονται οι ισχυρισμοί που προβλήθηκαν με τις ...(...)/20.3.2018 αντιρρήσεις της εκκαλούσας και προστίθεται ότι κατά το έτος 2016, πριν προκύψουν οργανωτικά προβλήματα στις υπηρεσίες της εκκαλούσας, υπήρχαν εγγραφές, γ) ως προς τη χρήση του οικοπέδου όπου εγκαταστάθηκε το κέντρο τουριστικής πληροφόρησης και για στάθμευση οχημάτων της ΠΕ ... , προβάλλεται ότι η χρήση αυτή σε διαφορετικό τμήμα του οικοπέδου δεν ήταν απαγορευτική για την ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία του κέντρου, δ) ως προς τη φύλαξη μέρους του εξοπλισμού σε τουαλέτες των οικίσκων, προβάλλεται ότι είναι πιθανό ο εξοπλισμός αυτός να μην ήταν εφικτό ή αναγκαίο να χρησιμοποιηθεί ταυτόχρονα με το υλικό που βρέθηκε σε λειτουργική κατάσταση λόγω των αναφερόμενων με τις αντιρρήσεις προσωρινών οργανωτικών προβλημάτων της εκκαλούσας ή για λόγους οικονομίας και χρήσης του εξοπλισμού σε μεταγενέστερη περίοδο, όταν επιχειρησιακά οι υποδομές θα ήταν σε θέση να υποδεχθούν περισσότερους επισκέπτες, ε) ως προς την πρόθεση της εκκαλούσας, όπως αναφέρεται στις αντιρρήσεις της, να μεταφερθούν τα τουριστικά περίπτερα σε άλλους προορισμούς,

ότι αυτή δεν συνεπάγεται ότι στην τωρινή κατάσταση δεν εξυπηρετείται ο σκοπός της επένδυσης, στ) ως προς το συμπέρασμα της έκθεσης ελέγχου για τη μη εξυπηρέτηση του σκοπού του έργου και τη μη επίτευξη του επιδιωκόμενου με την αίτηση ενίσχυσης στόχου του άρθρου 7 της 401/10.3.2010 ΚΥΑ, προβάλλεται ότι για την επίτευξη τους απαιτείται πίστωση χρόνου, όπως συμβαίνει με όλες τις δράσεις τουριστικής προώθησης και προβολής, όπου τα αποτελέσματά τους γίνονται αντιληπτά ύστερα από εύλογο χρονικό διάστημα, ζ) ως προς τις πινακίδες ενημέρωσης του κοινού, επαναλαμβάνεται ο ισχυρισμός που προβλήθηκε με τις αντιρρήσεις για την καταστροφή τους από ακραία καιρικά φαινόμενα, τα οποία έλαβαν χώρα τις προηγούμενες ημέρες πριν τον έλεγχο του έργου.

31. Σε απάντηση του ως άνω λόγου έφεσης, το Τμήμα διαπιστώνει, καταρχάς, ότι για τη λειτουργία του επίμαχου κέντρου τουριστικής πληροφόρησης, όπως το φυσικό αντικείμενό του περιγράφεται στο οικείο Τεχνικό Δελτίο και την από 20.4.2012 αίτηση ενίσχυσης της δικαιούχου, ήταν αναγκαία η απασχόληση τουλάχιστον 3 υπαλλήλων (1 υπαλλήλου σε κάθε οικίσκο). Αυτό προκύπτει αφενός από την περιγραφή του έργου ως νοητού «συμπλέγματος» κτιρίων και αφετέρου από την πρόβλεψη για την προμήθεια 3 διακριτών οικίσκων, καθώς και επαρκούς εξοπλισμού για τη δημιουργία γραφείων ενημέρωσης σε όλους τους οικίσκους (4 γραφεία, 4 βιβλιοθήκες, 8 καρέκλες υποδοχής κοινού, 4 ηλεκτρονικοί υπολογιστές, 4 εκτυπωτές, 4 τηλεφωνικές συσκευές, 3 συστήματα προβολής). Είναι δε απορριπτέος ως αβάσιμος ο ισχυρισμός της εκκαλούσας ότι δεν ήταν αναγκαία η απασχόληση 3 υπαλλήλων στο κέντρο, επειδή οι 3 οικίσκοι βρίσκονται στον ίδιο χώρο, διότι με αυτόν αμφισβητείται η σκοπιμότητα του προαναφερθέντος φυσικού αντικείμενου του έργου, το οποίο είναι δεσμευτικό για την εκκαλούσα (βλ. άρθρα 19 παρ. 1 και 7 της 401/10.3.2010 ΚΥΑ και 4.3 της από 20.3.2013 σύμβασης).

32. Περαιτέρω, το Τμήμα κρίνει ότι, όπως ορθά έγινε δεκτό με την έκθεση ελέγχου και την απόφαση εξέτασης αντιρρήσεων, κατά τον χρόνο του ελέγχου στο κέντρο απασχολούνταν μόνο μια υπάλληλος (Στ. ...), ενώ ποτέ δεν υπήρχε ταυτόχρονη απασχόληση 3 υπαλλήλων, λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία: α) δεν υπάρχουν αποφάσεις ανάθεσης για απασχόληση 3 υπαλλήλων που να καλύπτουν το ίδιο χρονικό διάστημα, β) ο υπάλληλος Δ. ... , στον οποίο

ανατέθηκαν καθήκοντα στις 13.11.2015 (οικΠΚΜ.../2874/13.11.2015 απόφαση), δεν απασχολήθηκε πέραν της 12.1.2017 (βλ. την εγγραφή για αντικατάστασή του στο βιβλίο επισκεπτών του κέντρου), γ) η υπάλληλος Αν. ... , στην οποία ανατέθηκαν καθήκοντα στις 13.11.2015 (οικΠΚΜ.../.../13.11.2015 απόφαση), δεν παρέλαβε φακέλους ή υλικό του κέντρου, ούτε απασχολήθηκε σε αυτό μέχρι τις 3.12.2015, οπότε και ανακλήθηκε η ανάθεση καθηκόντων σε αυτή, δ) η υπάλληλος Στ. ... , στην οποία ανατέθηκαν παράλληλα καθήκοντα απασχόλησης στο κέντρο στις 28.8.2017 (οικ...(...)/28.8.2017 απόφαση), παρέλαβε τον εξοπλισμό του κέντρου αυθημερόν, ε) το λογισμικό Office δεν ήταν ενεργοποιημένο σε 3 από τους 4 ηλεκτρονικούς υπολογιστές του κέντρου.

33. Επιπροσθέτως, αναφορικά με τα υπόλοιπα ευρήματα για τη μη λειτουργικότητα του κέντρου και του εξοπλισμού του, το Τμήμα κρίνει ότι, από την εκτίμηση των στοιχείων του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα: α) στο βιβλίο επισκεπτών δεν υπάρχει εγγραφή για την προσέλευση επισκεπτών στο κέντρο από 24.12.2016 έως 4.10.2017 (ημερομηνία πρώτου επιτόπιου ελέγχου), χωρίς να αρκεί η αναφορά για την παροχή υλικού (χαρτών) σε εκδηλώσεις εκτός του κέντρου. Είναι δε απορριπτέος ως αβάσιμος ο ισχυρισμός της εκκαλούσας ότι η δυσλειτουργία του κέντρου οφείλεται σε προσωρινά οργανωτικά προβλήματα των υπηρεσιών της, καθώς δεν πρόκειται για γεγονός ξένο προς αυτή και απρόβλεπτο που να συνιστά περίπτωση ανωτέρας βίας (βλ. σκ. 8 ανωτέρω), όπως και ο ισχυρισμός της εκκαλούσας ότι η υπάλληλος Στ. ... , που ανέλαβε καθήκοντα στις 28.8.2017, δεν πρόλαβε να ενημερωθεί για τις λεπτομέρειες τήρησης του βιβλίου, καθώς η συμπλήρωση των πληροφοριακών πεδίων (4 στηλών) του βιβλίου επισκεπτών δεν απαιτεί, κατά τα δεδομένα της κοινής πείρας, ειδική εκπαίδευση, β) κατά τον πρώτο απροειδοποίητο επιτόπιο έλεγχο (4.10.2017), που διενεργήθηκε σε εργάσιμη ώρα (1 μ.μ.), είχε τοποθετηθεί λουκέτο στην είσοδο του οικοπέδου όπου βρίσκεται το κέντρο, ενώ η εκκαλούσα δεν προσκομίζει στοιχεία που να αποδεικνύουν τον ισχυρισμό που προβλήθηκε με τις αντιρρήσεις της περί λειτουργίας του κέντρου κατόπιν ραντεβού με τουριστικά γραφεία ή επισκέπτες, γ) μέρος του εξοπλισμού (βιβλιοθήκες και μηχανήματα) βρέθηκε σε τουαλέτες των οικίσκων, είναι δε απορριπτέοι ως αβάσιμοι, καθώς δεν συνιστούν περιπτώσεις

ανωτέρας βίας, οι ισχυρισμοί της εκκαλούσας ότι η μη χρήση του εξοπλισμού αυτού οφειλόταν σε προσωρινά οργανωτικά της προβλήματα ή σε λόγους οικονομίας, δ) σε 3 από τους 4 ηλεκτρονικούς υπολογιστές του κέντρου δεν ήταν ενεργοποιημένο το λογισμικό Office, γεγονός που δεν αμφισβητείται από την εκκαλούσα, ε) δεν υπήρχε τηλεφωνική γραμμή και σύνδεση στο διαδίκτυο, ενώ η εκκαλούσα δεν προσκομίζει στοιχεία που να αποδεικνύουν τον ισχυρισμό που προβλήθηκε με τις αντιρρήσεις της περί βλάβης σε υπόγειο τμήμα της καλωδίωσης της σύνδεσης, ε) δεν βρέθηκαν πινακίδες ενημέρωσης του κοινού, είναι δε απορριπτέος ως αναπόδεικτος ο ισχυρισμός της εκκαλούσας ότι αυτές καταστράφηκαν λόγω γεγονότος ανωτέρας βίας, το οποίο, άλλωστε, θα έπρεπε να έχει γνωστοποιηθεί από την εκκαλούσα εντός της προθεσμίας που ορίζεται στο άρθρο 47 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΚ) 1974/2006, στ) δεν ασκεί επιρροή ως προς τη λειτουργικότητα του έργου η πρόθεση της εκκαλούσας να προχωρήσει σε πρόταση μεταφοράς των περιπτέρων σε άλλη τοποθεσία, που θα απαιτούσε, άλλωστε, τροποποίηση του Τεχνικού Δελτίου του έργου κατόπιν έγκρισης της ΕΥΕ ΠΑΑ (βλ. άρθρο 4.3 της από 20.3.2013 σύμβασης). Αντιθέτως, παρίσταται βάσιμος ο ισχυρισμός της εκκαλούσας ότι μόνη η στάθμευση οχημάτων της σε διακριτό τμήμα του οικοπέδου, όπου είναι εγκαταστημένο το κέντρο τουριστικής πληροφόρησης, δεν είναι ασύμβατη με τη λειτουργία του τελευταίου, χωρίς όμως η παραδοχή του εν λόγω ισχυρισμού να πλήττει την τεκμηρίωση των υπόλοιπων ευρημάτων του ελέγχου ως προς τη μη λειτουργικότητα του κέντρου.

34. Ενόψει δε της σοβαρότητας των ανωτέρω ευρημάτων, από τα οποία καταδεικνύεται ότι το κέντρο τουριστικής πληροφόρησης ουδέποτε λειτούργησε σε πλήρη συμφωνία με τις προβλέψεις του οικείου Τεχνικού Δελτίου και της εγκριθείσας αίτησης ενίσχυσης, ήτοι με 3 οικίσκους στελεχωμένους με 3 υπαλλήλους και με όλο τον ενισχυόμενο εξοπλισμό γραφείου σε λειτουργία, ορθώς έγινε δεκτό με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι στην προκείμενη περίπτωση δεν επιτεύχθηκε ο επιδιωκόμενος σκοπός του έργου στο πλαίσιο της Δράσης L313-1. Ως εκ τούτου, ο προβαλλόμενος λόγος έφεσης πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του ως αβάσιμος, καθώς στην προκείμενη περίπτωση συντρέχει σημαντική τροποποίηση των όρων υλοποίησης του επίμαχου έργου κατά τη διάρκεια των

μακροχρόνιων υποχρεώσεων της εκκαλούσας, κατά παράβαση των άρθρων 72 παρ. 1 περ. α' του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 και 19 παρ. 8 περ. i της 401/10.3.2010 ΚΥΑ.

35. Τέλος, με την κρινόμενη έφεση προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας, καθώς το επίμαχο έργο έχει υλοποιηθεί πλήρως από την εκκαλούσα, όπως γίνεται δεκτό και στην έκθεση ελέγχου, ενώ στην προσβαλλόμενη δεν διαλαμβάνεται ειδική αιτιολογία για την εύλογη αναλογία μεταξύ της διαπιστωθείσας παρατυπίας και της επιβληθείσας δημοσιονομικής διόρθωσης, που αφορά την επιστροφή του συνολικού ποσού της ενίσχυσης. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι η παρατυπία της εκκαλούσας ήταν ιδιαίτερα σοβαρή, αφού αυτή αφορούσε τη σημαντική τροποποίηση των όρων υλοποίησης του έργου, σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 1 περ. α' του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005, εντός της αναληφθείσας πενταετούς περιόδου δέσμευσης. Σύμφωνα δε με όσα έγιναν δεκτά στην προηγούμενη σκέψη, η παρατυπία αυτή αφορούσε την εξαρχής λειτουργία του κέντρου τουριστικής πληροφόρησης με ελλιπές προσωπικό και εν μέρει μη λειτουργούντα εξοπλισμό, καθώς και τη μη απασχόληση έστω και ενός υπαλλήλου στο κέντρο τουλάχιστον για το διάστημα από τα τέλη Ιανουαρίου του έτους 2017 έως τις 28.8.2017 (ημερομηνία ανάθεσης παράλληλων καθηκόντων στην υπάλληλο Στ. ...). Τα ευρήματα δε αυτά, όπως και οι διατάξεις που παραβιάστηκαν, παρατίθενται αναλυτικά στην έκθεση ελέγχου και στην απόφαση εξέτασης αντιρρήσεων, στις οποίες παραπέμπει η προσβαλλόμενη απόφαση, ενώ στην προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρεται ότι η δημοσιονομική διόρθωση επιβάλλεται λόγω της ματαίωσης του στόχου για τον οποίο χρηματοδοτήθηκε το έργο. Ενόψει αυτών, η επίδικη δημοσιονομική διόρθωση του συνολικού ποσού της ενίσχυσης, που συνιστά άμεση απόρροια της ουσιώδους παραβίασης των όρων υλοποίησης του χρηματοδοτούμενου έργου από την εκκαλούσα, παράσταται πρόσφορη, αναγκαία και εύλογη για την επίτευξη του σκοπού της Δράσης L313-1 της Προσέγγισης Leader (πρβλ. ΔΕΕ απόφ. Groenland Poultry, οπ. παρ., σκ. 63, 65, ΕλΣυν Δέκατο Τμ. 1452/2024).

36. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, η κρινόμενη έφεση πρέπει να απορριφθεί και να απαλλαγεί η εκκαλούσα, εκτιμώμενων των περιστάσεων, από τα δικαστικά έξοδα του Ελληνικού Δημοσίου (άρθρο 314 παρ. 3 εδ. β του ν. 4700/2020).

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την έφεση.

Απαλλάσσει την εκκαλούσα από τα δικαστικά έξοδα του Ελληνικού Δημοσίου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε σε διάσκεψη, στην Αθήνα, στις

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΠΑΡΕΔΡΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΜΠΑΚΕΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

MARIA ΦΟΡΤΣΕΡΑ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Δικαστηρίου στις 18 Ιουνίου 2026.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ